

Tsadik Olmak Liderlik Değildir

Noah'a dizilen övgünün Tanah'ta başka bir emsali yoktur. Tora'nın söylediğine göre Noah, “*tsadik* bir adamdı, kendi nesillerinde kusursuzdu; Tanrı'yla birlikte yürürde Noah.” Ne Avraam, ne Moşe, ne de diğer herhangi bir Peygamber bu şekilde övülmüştür. Tanah'ta buna yaklaşan tek kişi, “kabahatsiz ve dürüsttü (*tam ve-yaşar*); Tanrı'dan korkar ve kötülükten sakınırdı” (İyov 1:1) sözleriyle tarif edilen İyov'dur. Aslına bakılırsa, Noah, Tanah'ta “*tsadik*” olarak tarif edilen tek kişidir.

Yine de, hayatının sonunda gördüğümüz Noah, başta gördüğümüz kişiyle aynı insan değildir. Tufan'dan sonra:

Noah, toprak adamı olmaya başladı ve bir bağ dikti. Onun şarabından içince sarhoş oldu. Çadırın içinde örtüsüz halde uzandı. Kanaan'ın babası Ham, babasını çıplak halde gördü ve dışarıda iki kardeşine anlattı. Ancak Şem, Yefet ile bir giysi aldı ve ikisi, onu omuzlarına yerleştirdiler. Sonra geri geri yürüdüler ve babalarının çıplak bedenini örttüler. Yüzleri aksi yöne dönüktü ve böylece babalarını çıplak halde görmediler. (Bereşit 9:20-23)

Tanrı'nın adamı bir toprak adamı haline gelmiştir. Dürüst insan bir sarhoş durumuna düşmüştür. Erdem kıyafetine bürünmüş olan adam, şimdi çıplak yatmaktadır. Ailesini Tufan'dan kurtaran adam şimdi o kadar vakardan uzak durumdadır ki, oğullarından ikisi ona bakmaktan utanmaktadır. Bu bir düşüş öyküsüdür. Neden?

Noah, *tsadik* olan ama lider olmayan bir kişinin klasik örneğidir. Her şeyin yozlaştığı, dünyanın şiddetle dolduğu, Bizzat Tanrı'nın bile – tüm Tora'daki en dokunaklı ifadeyle – “yeryüzünde insanı yaptığına pişman olduğu ve kalbinde ıstırap çektiği” felaket dolu bir çağda, Tanrı'nın insanlığa olan inancını, O'nu en baştan beri insan ırkını yaratmaya sevk etmiş olan inancı haklı çıkararak tek kişi Noah'tır. Bu muazzam bir başarıdır ve hiçbir şey bunda bir eksiklik yaratmamalıdır. Nihayetinde Noah, Tanrı'nın tüm insanlıkla bir antlaşma yapmasına aracı olan kişidir. Avraam Yahudi halkı için neyse, Noah da tüm insanlık için odur.

Noah, kötü bir çağda yaşamış iyi bir insandı. Ancak çağdaşlarının yaşamı üzerindeki etkisi, görüldüğü kadarıyla, hiç yoktu. Bu, Tanrı'nın bir ifadesinde ima edilmektedir: “Tüm bu nesilde *yalnız seni tsadik* buldum” (Bereşit 7:1). Buna yönelik bir başka ima da, hayvanlarla birlikte, yalnızca Noah ve ailesinin kurtarılmış olmasıdır. Bu iki olgunun – Noah'ın *tsadik* olmasının ve çağdaşları üzerinde

etki sahibi olmamasının – birbiriyle yakın ilişki içinde olduğunu varsaymak makul olacaktır. Noah, kendisini çevresinden ayırmak suretiyle erdemini korumuştur. Çılgına dönmüş bir dünyada akıl sağlığını koruyabilmesi bu sayede mümkün olmuştur.

Hahamlarımız arasındaki, “kendi nesillerinde kusursuzdu” (Bereşit 6:9) ifadesinin bir övgü mü yoksa bir eleştiri mi olduğuna dair ünlü tartışma da bununla gayet alakalı olabilir. Hahamlarımızdan bazıları “kendi nesillerinde kusursuzdu” ifadesinin, Noah’ın yalnızca, o sırada hüküm süren düşük standartlara nazaran kusursuz olduğu anlamına geldiği görüşündedir. Eğer Avraam’ın neslinde yaşamış olsalardı, demişlerdir, Noah önemsiz biri olurdu. Başkaları ise tam aksini söylemiştir: Eğer Noah kötü bir nesilde *tsadik* olmayı başarmışsa, Avraam gibi rol modellerinin bulunduğu bir nesilde kim bilir ne kadar çok daha büyük biri haline gelirdi.

Buradaki tartışma, kanımca, Noah’ın kendisini diğer insanlardan yalıtmasının, karakterinin bir sonucu mu, yoksa sadece o zaman ve mekânda gerekli olan taktik mi olduğu konusundadır. Eğer *doğası gereği* yalnız biri idiyse, Avraam gibi kahramanların bulunduğu bir ortamda da çok fazla bir şey elde edemeyecekti. İyi ya da kötü, hiçbir etki karşısında geçirgen olmayacaktı. Ancak eğer doğası gereği değil de, sadece çevresel koşullar nedeniyle münzeviliği seçmiş biri idiyse, o zaman başka bir çağda, kendi kafa dengi olan insanları arayacak ve çok daha büyük biri haline gelecekti.

Yine de; acaba Noah’ın tam olarak ne yapması gerekiyordu? Kötülüğe mutlak bir eğilim gösteren bir toplumda nasıl iyi yönde bir etki sahibi olabilirdi? Acaba gerçekten de kimsenin dinlemeye hazır olmadığı bir çağda ağızını açıp konuşması mı gerekiyordu? Bazen insanlar, Bizzat Tanrı’nın sesini bile dinlemezler. Bunun bir örneğini, sadece iki *perek* önce, Tanrı, Kayin’i, Evel’e yönelik şiddet içeren duygularının tehlikesine karşı uyardığı zaman görmüştük: “Neden bu kadar öfkelisin? Neden bu moralin bozuk?... günah kapıda pusudadır. Tutkulu bir şekilde senin peşinde, ama ona üstün gelebilirsin” (Bereşit 4:6-7). Ancak Kayin dinlememiş ve bunun yerine kardeşini katletmiştir. Eğer Tanrı konuşuyor ve insanlar dinlemiyorsa, o zaman, tüm delillerin insanların her halükârda dinlemeyecek olduğuna işaret ettiği bir ortamda Noah’ı konuşmadığı için nasıl eleştirebiliriz?

Talmud tam da bu soruyu farklı bir bağlam içinde, kanunların hiçe sayıldığı başka bir çağla ilgili olarak ortaya atmaktadır: Babillilerin Erets-Yisrael’i işgal etmesi ve Birinci Bet-Amikdaş’ın yıkılışı ile sonuçlanan dönem:

Rabi Aha beRabi Hanina şöyle dedi: Hiçbir zaman Kutsal ve Mübarek Tanrı’nın ağızından iyi bir söz çıkıp da kötü bir sonuçla geri gelmemiştir. Bunun tek istisnası şu pasuktur: “A-Şem ona dedi: Şehrin içinden, Yeruşalayim’in içinden geç ve onun içinde yapılan tüm rezillikler yüzünden iç çeken ve haykıran insanların alınlarına bir işaret koy” (Yehezkel 9:4).

Kutsal ve Mübarek Tanrı, [melek] Gavriel’e şöyle dedi: “Git *tsadik*lerin alınlarının üzerine mürekkeple bir işaret koy ki yıkım melekleri onların üzerinde güç sahibi olmasınlar ve kötülerin alınlarının üzerine de kanla bir işaret koy ki yıkım melekleri onların üzerinde güç

sahibi olsunlar.” Yargı Niteliği, Kutsal ve Mübarek Tanrı’nın huzurunda şöyle dedi: “Ey Evrenin Efendisi! Bunların diğerinden farkı ne?”

“Bunlar tamamen *tsadik* insanlarken bunlarsa tamamen kötü” diye cevap verdi [Tanrı].

“Ey Evrenin Efendisi!” dedi [Yargı Niteliği]. “Protesto etme güçleri vardı, ama etmediler.”

Tanrı ona, “Şu huzurunda açıktır ve bilinmektedir ki, eğer protesto etselerdi, onları dinlemeyeceklerdi” dedi.

“Ey Evrenin Efendisi!” dedi. “Senin huzurunda açıksa bile, onların huzurunda da mı açıktı ki?” (Şabat 55a).

Bu öğretiye göre, Bet-Amikdaş’ın yıkılışı sırasında Yeruslayim’in *tsadik*leri bile cezalandırılmışlardı, çünkü çağdaşlarının davranışları karşısında protestoda bulunmamışlardı. Tanrı, Yargı Niteliği’nin tezine itiraz etmektedir: Protesto etseler bile kimsenin onlara aldırmayacağı bir ortamda protesto etmekten geri kaldıkları için onları cezalandırmak niye? Yargı Niteliği cevap vermektedir: Bunu Sen gayet iyi biliyor olabilirsin; hatta melekler de biliyor olabilirler – yani geriye baktığımızda gerçekten de öyle olduğunu açıkça görebiliyoruz – ama o sırada, hiçbir insanoğlu, sözlerinin hiçbir etki yaratmayacağını biliyor olamazdı. Bu nedenle Yargı Niteliği sormaktadır: Eğer hiçbir girişimde bulunmazsanız, başarısız olacağınızdan nasıl bu kadar emin olabilirsiniz?

Talmud, Tanrı’nın gönülsüzce de olsa Yargı Niteliği ile hemfikir olduğunu kaydetmektedir. Sağlam bir prensibin kaynağı da budur: Bir toplumun içinde kötü şeyler meydana geldiği zaman, yozlaşma, şiddet ve adaletsizlik üstün geldiği zaman, yapacağımız itirazın hiçbir etki yaratmama olasılığı yüksek görünüyor olsa bile, protesto etmek bizim görevimizdir. Neden? Çünkü ahlaki bütünlüğün talebi bu şekildedir. Sessizlik, kabullenme olarak algılanabilir. Ve bunun yanında, kimsenin bizi dinlemeyeceğinden hiçbir zaman emin olamayız. Ahlaklı olmak, olasılıkları göz ardı edip, olabirliğe odaklanmamızı talep eder. Belki de biri kulak verecek ve yolunu düzeltecektir – ve bu “belki”, yeterlidir.

Bu fikir birden bire ilk kez Talmud’da ortaya çıkmış değildir. Yehezkel kitabında açıkça belirtilmektedir. Tanrı, Peygambere şöyle demektedir:

“Ey insanoğlu, seni Bene-Yisrael’e gönderiyorum; Bana başkaldırmış olan asi bir ulusa; onlar ve ataları bu güne kadar Bana karşı isyan halindeler. Seni gönderdiğim halk, dik kafalı ve inatçıdır. Onlara ‘Egemen Tanrı’nın söylediği budur’ de. Ve seni dinleseler de dinlemeseler de – çünkü onlar asi bir halktır – aralarında bir Peygamberin var olduğunu bileceklerdir.” (Yehezkel 2:3-5).

Tanrı, Peygambere, insanların onu dinleyip dinlememesinden bağımsız olarak, konuşmasını söylemektedir.

Dolayısıyla, Noah'ın hikâyesini anlatmanın bir yolu, bunu liderlik eksikliğinin bir örneği olarak görmektir. Noah bir *tsadik*, ama bir lider değildi. Çevresine hiç etkisi olmayan iyi bir adamdı. Şüphesiz, hikâyeyi okumanın başka yolları da vardır, ama bu en doğrudan bakış açısı gibi görünmektedir. Eğer öyleyse, o zaman Noah, sorumluluk konusundaki bir başarısızlık serisinde üçüncü vakadır. Geçtiğimiz hafta gördüğümüz gibi, Adam ve Hava, davranışları için kişisel sorumluluk almaktan geri kalmışlardı (“Ben yapmadım”). Kayın ahlaki sorumluluk almayı reddetmişti (“Kardeşimin bekçisi miyim ben?”). Noah ise, kolektif sorumluluk sınavında başarısız olmuştur.

Hikâyenin bu şekilde yorumlanması, eğer doğruysa, etkili bir sonucu gerektirmektedir. Yahudiliğin kolektif sorumluluğu gerektirdiğini biliriz, çünkü bize *Kol Yisrael arevim ze baze* (“Tüm Yisrael birbirinden sorumludur” – Şevuot 39a) diye öğretilmiştir. Ama basitçe *insan* olmanın da kolektif sorumluluğu gerektiriyor olması da olasıdır. Sadece Yahudiler değildir birbirinden sorumlu olan. İnançımız veya dini bağlantımız ne olursa olsun, hepimiz birbirimizden sorumluyuz. Ramban hemfikir olmasa da, her halükârda Rambam bu tezi öne sürmüştür.¹

Hasidizm akımı mensuplarının bu mesajı verme konusunda basit bir yöntemleri vardı. Noah'ı *tsadik im peltz*, yani “kürk manto içindeki bir *tsadik*” olarak adlandırmışlardı. Soğuk bir gecede ısınmanın iki yolu vardır. Kalın bir manto giyebilirsiniz veya bir ateş yakabilirsiniz. Manto giyerseniz yalnızca kendinizi ısıtırsınız. Bir ateş yakarsanız başkaları da ısınabilir. Bizden beklenen, bir ateş yakmamızdır.

Noah, lider olmayan iyi bir insandı. Acaba Tufan sonrasında suçluluk duygusunun etkisi altına girmiş miydi? Sadece gerek çağdaşlarına gerekse de Tanrı'ya hitaben çekinmeden konuşmuş olsa belki de kurtarmış olabileceği hayatları düşünmüş müydü acaba? Bundan emin olamayız. Metin bunu öneriyor görünse de bu konuda kesin bir sonuca varmak mümkün değildir.

Yine de görülen o ki, Tora, ahlaki yaşam için yüksek bir standart belirlemektedir. Eğer kabahat işlemekten dolayı suçlu olan bir topluma sırtımızı dönmek anlamına geliyorsa, *tsadik* olmak yeterli değildir. Bir duruş sergilememiz şarttır. İtiraz etmemiz şarttır. İnsanların fikirlerini değiştirme olasılığı az bile olsa, karşı olduğumuzu ortaya koymamız şarttır. Çünkü ahlaki bir yaşam, başkalarıyla paylaştığımız bir yaşamdır. Bizler, bir anlamda, parçası olduğumuz toplumdan sorumluyuz. İyi olmak yeterli değildir. Başkalarını da iyi olmaya teşvik etmemiz gerekir. Hepimizin liderlik etmesi gereken zamanlar vardır.

Şabat Şalom

---

¹ Bkz. Rambam, Mişne Tora, *Ilhot Melahim* 9:14. Ramban, Bereşit 34:13 Açıklamaları, *Ve-rabim* konu başlığı.

ŞABAT SOFRASI IÇIN SORULAR

1. Noah'ı, kusursuz niteliğini çağdaşlarına rağmen koruyabildiği için “kusursuz” biri olarak mı görüyorsunuz yoksa Noah sadece etrafındaki insanlara kıyasla mı “bir “*tsadik*”ti?
2. Alacağımız tepkiden emin olmadığımız zaman, inandığımız bir konuda kesin bir duruş sergilemek neden bu kadar zordur?
3. Bir Gemide veya toplumdan tamamen yalıtılmış bir ortamda yaşayıp yine de ahlaki bir insan olarak kabul edilmek mümkün müdür?

www.RabbiSacks.org   @RabbiSacks

The Office of Rabbi Sacks, PO Box 72007, London, NW6 6RW • +44 (0)20 7286 6391 • info@rabbisacks.org

© Rabbi Sacks • All rights reserved • Rabbi Sacks'in Ofisi Covenant and Conversation Trust tarafından desteklenmektedir